

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคนที่รัฐต้องจัดให้เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัย ให้มีความเจริญงอกงามทุกด้าน เพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพ และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข อันจะนำไปสู่เสถียรภาพ และความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติที่ต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศในเวทีโลกท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : ก) ความท้าทายที่เป็นพลวัตของ โลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจ และสังคมโลก อันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของ องค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ที่ประเทศไทย ได้ให้สัตยาบัน รวมทั้งผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียนและความต้องการกำลังคนที่มีทักษะ ในศตวรรษที่ 21 ประกอบกับแรงกดดันจากภายในประเทศจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ที่ส่งผลให้ประเทศเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้ การติดกับดักประเทศที่มีรายได้ ปานกลาง ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของประชากรที่ปรับเปลี่ยนไปตาม กระแสโลกาภิวัตน์ การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย และเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหามากมายประการ นับตั้งแต่ ปัญหาคุณภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยี และการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้ำ ในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และการขาด ความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะของคนไทย ส่วนใหญ่ ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : ง) กล่าวได้ว่า การศึกษาเป็นสิทธิพื้นฐานที่พัฒนาคนไทย ทุกวัยให้มีทักษะและคุณลักษณะพร้อมดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น ท่ามกลางความท้าทายศตวรรษที่ 21 ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเปลี่ยนแปลงประชากรและเทคโนโลยี ระบบการศึกษาต้องปรับปรุงคุณภาพ โอกาส และคุณธรรมเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

การเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างก้าวกระโดด ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างฉับพลัน (Disruptive technology) ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่ต้องเผชิญกับเทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวันมากมาย ทั้งด้านการเรียนการสอน ในสถานศึกษา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเดินทาง การใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริหาร และการจัดการการทำงาน เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเกี่ยวข้องกับทุกเรื่องในชีวิตประจำวัน ดังนั้น เยาวชนรุ่นใหม่จึงควรเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้รู้เท่าทันและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและประเทศต่อไป ซึ่งเป็นบทบาทของการศึกษาที่ต้องพัฒนาเด็ก และเยาวชนให้มีทักษะและความรู้ในเรื่องดังกล่าว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : 18) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและดิจิทัลอย่างรวดเร็ว (Digital Disruption) เป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สังคมดิจิทัลส่งผลกระทบต่อการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีแนวโน้มที่การจัดการศึกษาจะเปลี่ยนไป โดยการเปลี่ยนรูปแบบการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาต้องปรับตัวให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับสังคมและองค์กรภายนอก รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนรายบุคคล โดยการนำเทคโนโลยีและสื่อต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้ ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี จะทำให้เข้าสู่สังคมดิจิทัลที่มีการเสริมบทเรียนโดยสร้างสถานการณ์จำลองห้องเรียนเสมือน (Virtual Classroom) และโลกเสมือนจริง (Metaverse) ดังนั้น การจัดการศึกษาของประเทศไทย จึงจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายการพัฒนา การวางแผน และการสร้างทักษะพื้นฐานที่จำเป็น ของทรัพยากรมนุษย์ที่จะศึกษาต่อในระดับต่าง ๆ หรือเข้าสู่ตลาดแรงงาน หรือต้องปรับหลักสูตร และวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น มีความหลากหลาย เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในโลกดิจิทัลในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565 : 3)

ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญในการจัดการศึกษา โดยผู้บริหารต้องสามารถมองเห็นภาพอนาคตของสถานศึกษาและกำหนดแนวทางการดำเนินการ ที่เหมาะสม เพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ยังต้องคำนึงถึงการเตรียมความพร้อม รับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล การตัดสินใจที่รอบคอบ ความรับผิดชอบที่สูง และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือ จากทุกฝ่ายทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ สุเมธ งามนก (2564 : 65-66) ได้กล่าวถึงแนวทางที่สอดคล้องกัน โดยระบุว่าผู้บริหาร สถานศึกษาในฐานะผู้นำทางวิชาการต้องมีการกิจในการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอน

ของครูและนักเรียน รวมถึงการจัดการการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย และสอดคล้องกับเทคโนโลยีและวิทยาการที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร การศึกษาและการสอน เพื่อเสริมสร้างทักษะของครูและนักเรียนให้สามารถบรรลุเป้าหมายตาม หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ จริยญาณภรณ์ ศรีจันตารี และจุฬาพรณภรณ์ ณะแพทย์ (2564 : 875) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ ประกอบด้วย บทบาทในฐานะผู้นำทางวิชาการ บทบาทในฐานะผู้รักษาระเบียบวินัย บทบาทในฐานะผู้ประเมิน บทบาทในการทบทวนนโยบาย บทบาทในการบริหารหลักสูตรและการสอน บทบาทในการกำหนด ตารางการปฏิบัติงาน บทบาทในการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ บทบาทในการส่งเสริม การพัฒนาครูและบุคลากร บทบาทในการประชาสัมพันธ์ และยังสอดคล้องกับ ทินกร เผ่ากันทะ และกัลยาวิรัตน์ เมธีวีรวงศ์ (2565 : 39) ได้กล่าวถึงเป้าหมายการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษาด้วยการนำ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการทุกมิติของการพัฒนา โดยต้องพัฒนาตนเองให้มีวิสัยทัศน์ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมทาง การศึกษา ควรส่งเสริมครูและบุคลากรให้มีทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย สนับสนุนผู้เรียนให้ ใฝ่เรียนรู้และใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยผู้บริหารควรเพิ่มขีดความสามารถในการยกระดับ คุณภาพการศึกษา ส่งเสริมความเท่าเทียมและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐานในการพัฒนาทั้งระบบการศึกษาและศักยภาพผู้เรียน

การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเป็นการบริหารจัดการกิจกรรมทุกชนิดทุกประเภท ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการบริหารสถานศึกษาเปรียบเหมือน เส้นเลือดใหญ่ไหลหล่อเลี้ยงหัวใจ การบริหารจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดของการบริหารงานวิชาการที่ จะทำให้งานวิชาการเกิดพลวัตอยู่ตลอดเวลา ส่งผลต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณภาพของ การศึกษา (ศรีทวี ศรีเทียม และคณะ, 2567 : 1093) งานวิชาการจึงเป็นศูนย์กลางของสถานศึกษา ครอบคลุมสถานศึกษาทั้งระบบ สถานศึกษาใดที่งานวิชาการก้าวหน้าหรือเป็นเลิศ สถานศึกษานั้น มักมีชื่อเสียงเป็นที่นิยมเป็นที่ยอมรับ ส่วนสถานศึกษาใดงานวิชาการล้าหลังหรือไม่เป็นเลิศ สถานศึกษานั้นจะไม่เป็นที่นิยมขาดความศรัทธาและมักเสื่อมถอยไม่เป็นที่ยอมรับ การพัฒนา การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ เป็นวิธีการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อนำไปสู่ การบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของชุมชน ผู้ปกครอง จัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน ให้เป็นโรงเรียนที่มีการบริหารจัดการศึกษาด้านวิชาการที่เป็นเลิศ หรือเป็นแนวทางให้สถานศึกษาอื่นๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้และพัฒนาตามบริบทของสถานศึกษาต่อไป (วิสา แสนเลิง, 2565 : 1240)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 นั้น มีภารกิจหลักในการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาตามมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพภายในร่วมกับสถานศึกษา ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และประกาศกระทรวงศึกษาธิการที่เกี่ยวข้อง โดยมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านค่าย อำเภอบ้านฉาง อำเภอปลวกแดง และอำเภอนิคมพัฒนา ซึ่งได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับนโยบายต่าง ๆ เช่น พระบรมราโชบายด้านการศึกษา ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายใต้วิสัยทัศน์ "องค์กรคุณภาพ บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม สู่ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 อย่างเสมอภาค" โดยให้ความสำคัญในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สร้างโอกาสทางการศึกษาที่ทั่วถึง และยกระดับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1, 2566 : 10 - 26) จากรายงานผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียน (RT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2567 พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับสำนักงานเขตพื้นที่สูงกว่าระดับประเทศในด้านการอ่านออกเสียง มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละสูงกว่าระดับประเทศ 0.39 คะแนน และด้านการอ่านรู้เรื่อง มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละต่ำกว่าระดับประเทศ 1.63 คะแนน และเมื่อรวมทั้ง 2 ด้าน ของสำนักงานเขตพื้นที่ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละต่ำกว่าระดับประเทศ 0.62 คะแนน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1, 2568ก : 25) และรายงานผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2567 พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับสำนักงานเขตพื้นที่ต่ำกว่าระดับประเทศทุกด้าน ด้านคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละต่ำกว่าระดับประเทศ -4.33 คะแนน ด้านภาษาไทย มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละต่ำกว่าระดับประเทศ -3.49 คะแนน และเมื่อรวมทั้ง 2 ด้าน ของสำนักงานเขตพื้นที่ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละต่ำกว่าระดับประเทศ -3.91 คะแนน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1, 2568ข : 19) ผลการประเมินสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องแสดงภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดนโยบายอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับการจัดการศึกษา พัฒนาครูและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้ และสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมาตรฐาน พร้อมทั้งประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษา จึงนับเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารงานของสถานศึกษา โดยเฉพาะในด้านการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ การศึกษาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารที่ส่งผลต่อ

การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1 จะช่วยส่งเสริมและยกระดับการบริหารจัดการงานวิชาการของสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับบริบทของยุคดิจิทัล ช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน การเพิ่มขีดความสามารถของครู ตลอดจนการยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาให้พร้อมต่อการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1

1.2.2 เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1

1.2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1

1.2.4 เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1

1.3 สมมติฐานในการวิจัย

1.3.1 ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1

1.3.2 ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหาร อย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.4.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1 ปีการศึกษา 2567 ครู จำนวน 2,154 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1, 2567ข : ออนไลน์)

1.4.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ระยอง เขต 1 ปีการศึกษา 2567 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางเทียบหา กลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 607-610) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 327 คน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นของการสุ่ม หลังจากนั้นคัดเลือกครูของแต่ละโรงเรียนตามขนาด ของสถานศึกษา ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

1.4.2 ตัวแปรที่ศึกษา

1.4.2.1 ตัวแปรพยากรณ์ คือ ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหาร ได้แก่

1. ด้านวิสัยทัศน์
2. ด้านความคิดสร้างสรรค์
3. ด้านความรับผิดชอบ
4. ด้านการตัดสินใจ

1.4.2.2 ตัวแปรเกณฑ์ คือ การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัล ได้แก่

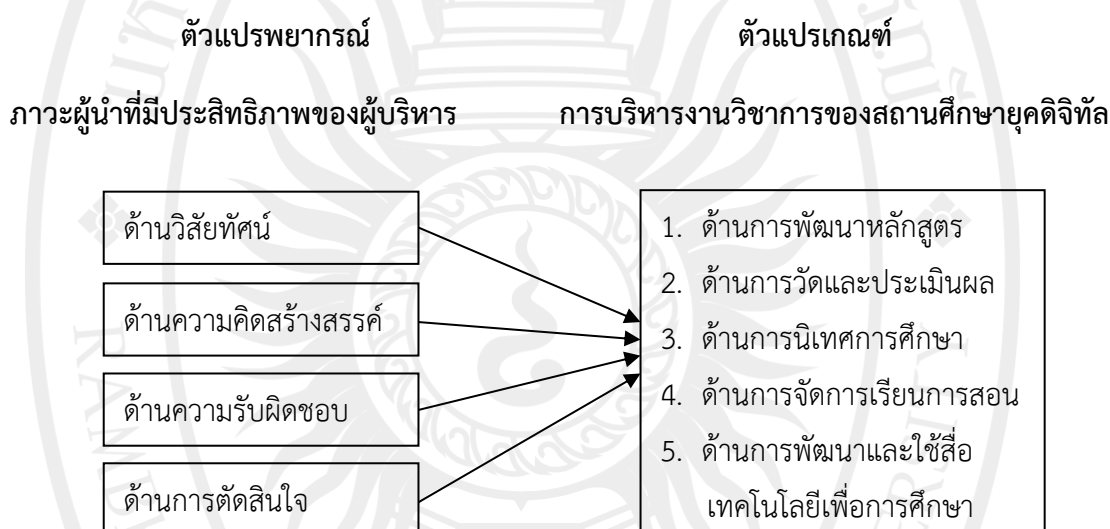
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร
2. ด้านการวัดและประเมินผล
3. ด้านการนิเทศการศึกษา
4. ด้านการจัดการเรียนการสอน
5. ด้านการพัฒนาและใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหาร กับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ระยอง เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปคุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ของผู้บริหารและการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัล จากแนวคิดของนักวิชาการ เมธวิน ปิณฑะวิวัฒน์ (2567 : ออนไลน์), นิวัฒน์ เจริญศิริ และจตุพล ยงศรี (2566 : 43-44), ปรัชญา บุตรสะอาด (2566 : 55-56), ศิริประภา อัคราภิชาติ และคณะ (2565 : 280-282), พนิดา รัชฎาเพชร และตรัยภูมิพันธ์ ตรีตรีศวร (2565 : 2359), อำนวย ตามงาม และจุฬาพรรณภรณ์ ธนะแพทย์ (2565 : 111), ณัฐธิดา น้ามนต์ดี และสมชาย เทพแสง (2565 : 171), คมคาย น้อยสิทธิ์ (2561 : 55), บัณฑิต คุณาวุฒิกร (2561: 27), สุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง (2561 : 40), จรุงจิต สมบัติวงศ์ (2561 : 18), ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel, 2001 : 169), วลัยลักษณ์ อินนอก และคณะ (2567 : 925), วิสา แสนเลิง (2565 : 1243), ศักรินทร์ สมพิศนภา (2565 : 34-35), รัชดาภรณ์

ณรงค์กุล และศรุติพงศ์ ภูวัชรวรานนท์ (2564 : 96-97), สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2562 : 11), ธีรศร เทียบปาน (2562 : 47-61), อมรดา พุทธินันท์ (2561 : 57), วิไลวรรณ ปุจริรัตน์ และคณะ (2560 : 119), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 28-29), ฮอยและมิสเกล (Hoy and Miskel, 2001), เซอร์จิโอวานนี และคณะ (Sergiovanni and others, 1980 : 267-268), เฟเบอร์และเชอร์รอน (Faber and Sherron, 1970 : 122-128)

จากนั้นนำมาวิเคราะห์และสร้างกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา : พัฒนาโดยผู้วิจัย

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการนำ กลุ่ม หรือองค์กร ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างสำเร็จ โดยใช้วิธีการที่เหมาะสม มีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และการตัดสินใจที่ชาญฉลาด สามารถบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลและวัสดุได้อย่างคุ้มค่า สร้างแรงจูงใจและความผูกพันให้กับสมาชิกในองค์กร ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงหรือความท้าทายในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อนได้ ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่มีคุณภาพ และยั่งยืนต่อองค์กรและผู้เกี่ยวข้อง

ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถมองเห็นภาพอนาคตของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน สามารถกำหนดทิศทางและแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเป้าหมาย ภารกิจ และค่านิยมของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงบริบทและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ส่งเสริมให้บุคลากรมีความคิดเชิงรุก มีความเชื่อมั่น และสามารถประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน มีความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย ยืดหยุ่น และเหมาะสมกับสถานการณ์ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และผลลัพธ์ของการตัดสินใจ โดยใช้กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ข้อมูลอย่างครบถ้วนและรอบด้าน เพื่อให้การบริหารจัดการสถานศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วย

1. ด้านวิสัยทัศน์ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงทิศทางหรือภาพอนาคตที่องค์กรต้องการบรรลุในระยะเวลาที่กำหนด โดยมุ่งเน้นการมองเห็นและคาดการณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อสถานศึกษา สามารถกำหนดเป้าหมายที่เชื่อมโยงกับภารกิจ ค่านิยม และความเชื่อขององค์กร เพื่อมุ่งสู่จุดหมายที่ชัดเจนและท้าทาย ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรมีความคิดเชิงรุกและความเชื่อมั่นในความเป็นไปได้ของอนาคต

2. ด้านความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงความสามารถในการมองสิ่งต่าง ๆ อย่างแตกต่างและค้นหาวิธีใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา รวมถึงการคิดริเริ่มสิ่งแปลกใหม่ และหลุดออกจากกรอบเดิม ๆ โดยมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้สามารถแก้ปัญหาที่ยาก ในชีวิตประจำวันได้ รวมถึงการใช้จินตนาการในการเชื่อมโยงความคิด เพื่อผลิตผลงานใหม่ ๆ ที่ล้ำหน้าความคิดเดิม

3. ด้านความรับผิดชอบ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจ ยอมรับผลกระทบจากการกระทำทั้งด้านดีและไม่ดี พร้อมปรับปรุงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ทั้งในระดับส่วนบุคคล ครอบครัว และสังคม

4. ด้านการตัดสินใจ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงการเลือกทางเลือก โดยการรวบรวมและประเมินข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การใช้กระบวนการที่ละขั้นตอนช่วยให้การตัดสินใจมีความรอบคอบ พิจารณาข้อมูลจากส่วนต่าง ๆ ขององค์กรหรือหน่วยงานเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์และเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดการและการประเมินกิจกรรมทางการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ครอบคลุมการจัดทำหลักสูตรการพัฒนาการเรียนการสอน การจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การประเมินผลนักเรียน และการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา การบริหารงานวิชาการมุ่งเน้นให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน

และบริบทของสังคม พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณธรรมของผู้เรียน อย่างครบถ้วนและยั่งยืน

การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัล หมายถึง การดำเนินงานด้านวิชาการ อย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ ทักษะดิจิทัล และความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเทคโนโลยี ประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองบริบทยุคดิจิทัล การวัดและประเมินผล ที่ใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน การนิเทศการศึกษาที่ส่งเสริมความร่วมมือและการเรียนรู้ ร่วมกันผ่าน PLC การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการใช้สื่อเทคโนโลยี ที่ทันสมัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง ซึ่งประกอบด้วย

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การวางแผน ออกแบบ ปรับปรุงและดำเนินการ หลักสูตรการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นให้เนื้อหา วิธีการเรียนรู้และการประเมินผล สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วิชาการ และเทคโนโลยี ในยุคดิจิทัล มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา พัฒนาสมรรถนะ ทักษะดิจิทัล และความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพ ในอนาคต โดยต้องดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน มีการประเมินผลและปรับปรุง หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในปัจจุบัน

2. ด้านการวัดและประเมินผล หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อติดตามและประเมินพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จของผู้เรียน โดยมุ่งหวังให้เกิด การพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลและเทคโนโลยีมาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล และตัดสินผลการประเมิน โดยอิงจากเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ เพื่อสะท้อนคุณค่า และนำไป ปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ด้านการนิเทศการศึกษา หมายถึง การให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และพัฒนาคุณภาพ การศึกษาทั้งในด้านการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นความร่วมมือระหว่าง ศักยภาพ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน ผ่านการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนาร่วมกัน อย่างเป็นระบบ โดยใช้แนวทางที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย รวมถึงการนำเทคโนโลยีและชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เพื่อบ่มบ่มเป้าหมายสูงสุดคือพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ

4. ด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การวางแผนและดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ที่หลากหลายและเหมาะสม โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ตามหลักสูตร ทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม และสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อการเรียนรู้ และนวัตกรรมการสอนที่ทันสมัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จาก

การลงมือปฏิบัติจริง โดยครูทำหน้าที่สำคัญในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ให้คำแนะนำ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนอย่างเหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละบุคคล เพื่อให้บรรลุผลการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด

5. ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงและนำสิ่งใหม่ ๆ เช่น นวัตกรรม สื่อ อุปกรณ์ และวิธีการทางเทคโนโลยี มาใช้ในการจัดการศึกษาอย่างมีระบบและมีเป้าหมาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการเรียนการสอน โดยเน้นการตอบสนองต่อบริบทและความต้องการของผู้เรียน ทั้งในระดับรายบุคคลและกลุ่ม ผ่านการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การเรียนแบบร่วมมือ การเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-learning) หรือการเรียนรู้แบบกลับด้าน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้รวดเร็ว มีคุณภาพ และเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ยกระดับคุณภาพทางการศึกษาให้ทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21

สถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1

ครู หมายถึง ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1

1.7 ประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่ง ศึกษาเพื่อเสนอแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 ได้มีสารสนเทศเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารซึ่งส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายุคดิจิทัล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพฤติกรรม พัฒนาตนเอง และพัฒนางานวิชาชีพ รวมทั้งยกระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การดำเนินงานด้านการพัฒนาและการสนับสนุนครูให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ และแก้ไขปัญหาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น โดยมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้เตรียมความพร้อมครูและผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระดับต้น โดยเฉพาะด้าน การอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21